

To retssager fra Mors

Ved VALDEMAR HENRIKSEN

1. Et drab

(Viborg Landstings Dombog, 13. April 1622)

VAR SKIKKET Niels Pedersen i Ejersløf og hans hidkaldte Sandemænd af Nørre Herred at sværge over Jørgen Andersen, tjenende Jens Johanssen i Seierslev, for Vilars Jensen i Jørsby han dræbte og ihjelslog paa hans farende Vej paa Draaby Mark Mandag Aften den 11 Marts sidst forleden, og først fremlagde for Sandemændene et Tingsvidne fra Nørre Herredsting i Mors den 19. Marts sidstforleden udgangen, Mads Mortensen i Jørdsby for otte Mænd med oprakte Fingre og Helgens Ed at have vidnet, eftersom han med en Landstingsvidne var stævnet for hans Sandhed, at han var den 11. Marts sidstforleden Sønden for Sønder Draaby og da at have set og hørt, at Jørgen Andersen, tjenende Jens Johansen i Seierslev, sad i en Vogn og huiede og raabte og slog omkring sig med en Bundstage, han havde i sin Haand og Vilars Jensen i Jørdsby, da sagde til ham forn. Jørgen Pedersen: "Er det mig, du vil til med denne Bundstage, du høger med", og at Vilars Jensen saa sprang af lille Mads Munks Vogn og gik til Jørgen Andersen og sagde til ham: "Vil du mig noget ondt med det Stykke Bundstage du sidder med", og saa slog Jørgen Andersen Vilars Jensen over sit Halsben med samme Stykke Bundstage og saa løb Vilars Jensen til forn. Mads Mortensens Vogn efter en lille Fork, som han havde sat der udi, og løb hastelig til Vilars Jensen med en Kniv og slog ham i hans Hals med samme Kniv. Saa faldt han ned til Jorden og straks derefter døde af samme Knivslag.

Jens Madsen og Johanne Madsdatter i Jørdsby med lige svoren Ed at have vidnet, at de samme Tid var hos og saa det, at Vilars Jensen i Jørdsby sprang af lille Mads Munks i Jørdsby hans Vogn med en Fork og slog Jørgen Andersen, tjenende Jens Johansen i Seiersløf dermed, som han sad i Vognen hos Jens Madsen og forn. Jørgen Andersen saa kom af Vognen og havde ikke andet i sin Haand end et stykke Bundstage, og at de saa slog sammen med hverandre, og saa fik forn. Jørgen Andersen en Kniv op og dermed dræbte forn. Villars Jensen.

Dernæst et Vidne af forn. Ting samme Dag udgangen, Peder Larsen i Jørdsby, Niels Poulsen og deres Medbrødre, syv Synsmænd for alle Mænd at have hjemlet og kundgjort og bestod, at de paa Onsdag var til Syn til Villars Jensens Lig, som stod paa Jørsby Kirkegaard, eftersom de dertil af Tinget var udnævnet, og at de havde seet, at han havde et Knivslag i hans Hals ved venstre side og syntes, at samme Slag var hans Bane.

Saa mødte Laust Andersen i Ejerslev paa Jørgen Andersens Vegne og fremlagde af forn. Ting forn. Dag udgangen Jens Madsen, Mads Munks Søn i Jørdsby, Johanne Madsdatter, Niels Madsen, Mads Farups Søn og Jens Farup ibm. for otte Mænd med oprakte Fingre og Helgens Ed at have vundet, eftersom de med en Landstingsstævning var stævnet for deres Sandhed, at de nærværende hos og tilstede var Mandag den 11. Marts sidst forleden, og saa de, at Vilars Jensen i Jørdsby sprang af lille Mads Munks Vogn med en Fork og slog Jørgen Andersen, tjenende Jens Johansen i Seiersløf, dermed, som

han i forn. Vogn sad hos forn. Jens Madsen, og forn. Jørgen Andersen saa kom af Vognen og havde ikke andet i sin Haand end et stykke Bundstage og saa slog sammen med hverandre, og saa fik Jørgen Andersen en Kniv ud og dermed dræbte forn. Vilars Jensen.

Nok et Vidne af forn. Ting den 26 Marts sidst forleden udgangen, Poul Jensens Søn, Morten Poulsen, Sd. Draaby, for alle Mænd med oprakte Fingre og Ed at have vundet, eftersom han med en Landstingsstævning var stævnet for hans Sandhed, at han saa Mandag den 11. Marts sidst forleden, at Vilars Jensen i Jørdsby slog til Jørgen Andersen, som tjente Jens Johansen i Seiersløf, med en Fork, som han sad i Vognen hos Jens Madsen i Jørdsby og ikke han saa mer, hvor det gik til, thi han var gangen fra dem.

Derhos et Vidne af forn. Ting den 19. Marts forleden udgangen, Jens Madsen, Mikkel Jørgensen, og deres Medbrødre syv Synsmænd for alle Mænd at have hjemlet, kundgjort og bestaaet, at de den Dag otte dage var Syn til Jørgen Andersen i Ejerslev, da dem, at have seet, at han havde fire Saarmaal paa højre Side i hans Hoved og noget lidet blaa paa hans højre Aksel, som han skyldte Vilars Jensen i Jørdsby for, at have gjort ham den 11. Marts sidst forleden, som de Vidner videre bemeldte.

Dernæst gjorde Sandemænd, Skamel Tomasen, Anders Laustsen, Anders Jensen, Søren Mortensen, Josep Pedersen, Jens Steffensen, Oluf Knudsen og Anders Poulsen, deres Ed efter at der var sat Følding paa dem formedelst Christen Jensen og Jens Christensen, og svor forn. Jørgen Andersen Manddød over og fra hans Fred for forn. Vilars Jensen han ihjelslog, eftersom de sagde dem selv Sandhed derom at have udspurgt og forfaret.

2. En trolddomssag

(Af Viborg Landstings Dombog 23. juni 1621).

VAR SKIKKET ærlig og velbr. Mand Hans Dyre til Boller, Befalingsmand paa Lund, hans visse Bud Jens Poulsen dersammesteds paa den ene Side og have udi Rette stævnet Peder Lauritsen i Sillerslev og Lars Skræder og deres Medbrødre Nævninger paa den anden Side udi Øst Assels Sogn udi Lund Birk, som Torsdag den 19. April til Lunds Birketing have Ane Knudsdatter i Øst Assels Kirkenævn oversvoren for hendes Trolddoms Kunst og Bedrift, som hun skal have begangen og gjort ved Søren Lauritsens Hustru i Sillerslev ved Navn Maren Lauritsdatter efter adskillige Vidner og Sigtelser, som over hende forhvervede ere, formenende for Hans Dyre, at samme Nævningers Ed og Vidner lovligt og ret at være forhvervet og bød ved fuldmagt at staa og blive.

Deslige have hidstævnet fornævnte Nævninge, iligemaade Peder Skrifer i Sillerslev og Laust Pedersen, Føldingsmænd og Lars Christensen i Mygdam Mølle, som samme Vidner og Nævninge-Ed udstedt have, og om nogen af dem have der noget at svare; saa ogsaa Ane Knudsdatter med hendes lovlige og rette Lovværge med

hendes Undskyldning og Erklæring, som hun eller nogen paa hendes Vegne herimod have, og først fremlagde fornævnte Jens Poulsen et Tingsvidne af Lund Birketing dette Aar den 2den og 20de Marts sidst forleden udgangen: Søren Lauritsen i Sillersløf for otte Mænd med oprakte Fingre og Helgens Ed at have vidnet og bekendt, at da i Foraaret om dette Lov, da kom Søren Jensens Kvinde, Ane Knudsdatter, ind i hans Hus, da at have hørt, at hun sagde til hans Hustru, Maren Laustsdatter, at hun skulde faa Skam og Skade og sagde, at hun havde lovet saameget ud tilforn og holdt det, og efter den Tid er de liden Lykke sket, saa hun ikke var saa før, at hun kunde komme af hendes Seng.

Derhos et Vidne af forn. Ting den 5te April sidst forleden udgangen: Inger Jens Datter i Sillerslev for otte Mænd med oprakte Fingre og Helgens Ed at have vundet, at hun ifjor ved denne Pas stod dernede i Søren Lauritsens Hus, og hun stod noget dernede, og da kom der Søren Lauritsens Hustru, Maren Lauritsdatter og Ane Knudsdatter nogle Ord imellem, da sagde Ane Knudsdatter til Maren Lauritsdatter, at den Dag skal komme, at du skal græde saameget, som jeg gør nu, og jeg skal love dig, at du skal faa en Djævels Færd engang.

Saaledes ogsaa et Vidne af forrige Ting samme Dag udgangen, seks Synsmænd Søren Nielsen i Vest Assels for otte Mænd at have kundgjort, at eftersom de vare tagne af Tinget at syne, se og forfare, hvorledes Søren Lauritsens Hustru i Sillerslev er medfaren af hendes store Sygdom og Elendighed, da fornævnte Mænd at have hjemlet, at de var hos forn. Maren Lauritsdatter, da den forn. Ting holdtes i deres Sognepræsts Nærværelse, da de at have seet, at hun var ganske afmægtig, saa Kødet var næsten affaldet, saa hun ikke kunde røre sine Lemmer eller Ledemod, saa hun ikke var saa mægtig enten at staa eller gaa, undtagen de følger hende, og de da have hjemlet samme Dag, at hun blev lagt i en Vogn paa Klæde og aget til Tinget.

Nok et Tingsvidne af forn. Birketing forn. Aar og Dag udgangen, otte Mænd vundet have: Søren Jensen i Sillerslev, som kom kørende ud paa Tinget med Maren Lauritsdatter ibm. og hun laa i Vognen, da de at have hørt, at forn. Jens Simonsen formanede hende, at hun skulde vidne Sandhed og ingen lyve paa, da forn. Maren Lauritsdatter at have vidnet med oprakte Fingre og Helgens Ed, at da de ifjor ved dette Lav, da Søren Jensens Hustru Ane Knudsdatter at have kommen ind i deres Hus og have sagt, at hun havde lovet saameget ud tilforn og havde holdt det, og efter den Tid er hun liden Lykke sket, saa hun meste Part haver ligget siden, saa hun næppelig er saa før, at hun kunde komme af sin Seng.

Dernæst et Vidne af forn. Ting den 19. April sidst forleden udgangen: Otte Mænd at have vidnet førend der blev sat Følding paa Nævninger over Ane Knudsdatter udi Øst Assels, at Søren Lauritsen i Sillerslev sigtede og beskyldte og vedkendte fornævnte Ane Knudsdatter for en vitterlig Troldkvinde, at hun med hendes Trolddoms Kunster og Bedrift haver forgiort hans Hustru, Maren Lauritsdatter, og beskyldte hende for denne hendes Sygdom, som hans forn. Hustru havde og derpaa bedet sig Gud til Hjælper med oprakte Fingre og Helgens Ed. Deslige et Tingsvidne af forn. Ting den 26. April sidst forleden udgangen, som indeholder: P. Christensen, Niels Jepsen og Christen Andersen i Sillerslev for otte Mænd at have kundgjort, at de vare nærværende at skulde gaa til

Søren Lauritsens Hustru i Sillerslev, Maren Lauritsdatter, som da laa paa hendes Sygeseng og forhøre hendes Ord, hvad hun sagde om Ane Knudsdatter i Øst Assels, da forn. fire Mænd med oprakte Fingre og Helgens Ed at have vundet, forn. Maren Lauritsdatter da til dem at have givet haardelig Klagemaal over forn. Ane Knudsdatter sigtede og vedkendte hende for en vitterlig Troldkvinde at være, at hun med hende med hendes Trolddoms -Kunster og Bedrift have forgiort hende og beskyldte hende for denne hendes Sygdom, som hun haver, det hine at have bedet sig Gud til Hjælper paa hendes Sjæls Salighed og den Lod og Part hun vilde have og arve udi Guds Rige.

Herhos et Tingsvidne af forrige Ting d. 22 Marts sidst forleden udgangen: Niels Jensen i Øst Assels og hans Hustru Maren Mortens datter for otte Mænd med Helgens Ed og oprakte Fingre at have vidnet, at de da paa Tirsdag otte Dage sidst forleden kom gangende til Las Christensen. Som de var indkomne, da Søren Jensens Hustru Ane Knudsdatter at have kommen derind, da bød Las Christensens Søn og hans Hustru hende være velkommen her til Byen, da hun at have sagt, at de siger vi have sprungen omkring i Sillerslev, nu ville vi begynde at springe omkring her i Byen.

Lars Christensen lige det samme at have vidnet, at saa er ganget og sket, som deres vidner siger. Og ydermere forn. Niels Jensen at have vundet, at den Tid han skulde til Huset, som han nu ibor, som Søren Jensen den Tid afflyttede, da vilde Søren Jensen lade ham beholde al den Lykke, Vorherre vilde unde ham, dersom han vilde give ham Søren Jensen et Par Sko, ellers var han bange, han fik Uheld.

Item et Tingsvidne af forn. Ting den 5. April sidst forleden udgangen, indeholdende: Jens Simonsen at have tilspurgt Ane Knudsdatter i Øst Assels, om hun ikke paa Onsdag Aften da sidst forleden begærede af ham, at han vilde tage alt det, de haver, efterdi hendes Mand Søren Jensen er borte, og lade hende løs, at hun kunde komme hendes Kaas, saa skulde hun aldrig komme her mere, hvortil fornævnte Ane Knudsdatter at have svoret, at hun det ikke kunde benægte, at hun jo det af ham begæret haver.

Endnu et Tingsvidne af forn. Birketing forn. Aar og Dag udgangen: Otte Mænd vundet have, forn. Jens Simonsen at have tilspurgt Ane Knudsdatter om hun ikke begærede af ham, at han vilde sætte efter hendes Mand, at han vilde og skulde komme tilstede igen og komme i hendes Sted at sidde, at den maatte lide, som Skyld havde.

I lige Maade, om hun ikke have begæret af ham, at han skulde fly hende at vide, hvor hendes Børn er, thi hun befrygtede sig, at dersom samme hendes Børn kom til hendes Mands, Søren Jensens Moder, da blev de evig forraadt, ligesom hun var, hvortil forn. Ane Knudsdatter at have svaret og sagt, at hun ikke kunde benægte, at hun jo det af forn. Jens Simonsen begæret haver.

Fremdeles et Tingsvidne af forn. Ting den 12 April sidstforleden udgangen, som indeholder: Las Christensen i Øst Assels og Jens Christensen og Jens Lauritsen ibm. og siden menige Mænd fra Øst Assels, som den Dag tilstede vare, som vidnede med oprakte Fingre og Helgens Ed, at det var dem fuld vitterlig, at Søren Jensen drog fra Byen fra den anden Dag efter, at hans Kone blev tagen, og ikke

de have formummen til ham siden, men at have slaget hans Hus slet Vanderlig.

Derhos et Tingsvidne af forn. Ting den 12 April sidst forleden udgangen: Las Christensen og Ellen Christensen i Øst Assels for otte Mænd med oprakte Fingre og Helgens Ed at have vidner, at det er dem fuldvitterlig, at den Tid Ane Knudsdatter ibm. blev taget til Lund, da hendes Mand Søren Jensen at have sagt til dem, at dersom han havde vidst, at de saa snart skulde have taget hans Kone, da skulde han før have taget hende og ganget 200 Mil heden med hende, thi hun altid haver været ham saa god.

Saa og et Tingsvidne af forn. Birketing forn. Aar og Dag udgangen: Ellen Christensen, Jens Christensen, Jens Lauritsen, Maren Henriksdatter og Ane Pedersdatter alle af Øst Assels for alle Mænd med oprakte Fingre og Helgens Ed at have vundet, at de hos var, den Tid Ane Knudsdatter blev taget til Lund, da de at have hørt, at hendes Mand, Søren Jensen, sagde til hende, at hun skulde to Skarnet af sig, førend hun kom til Lund, da hun at have svaret, det gøres intet behov, der kommer mere paa mig, naar Bøddelen kommer i lag med mig. Derhos fremlagde et Tingsvidne efter Nævningers Ed af forn. Lund Birketing den 19. April sidst forleden udgangen, som indeholder: Peder Lauritsen i Sillerslev, Las Nielsen Skrædder og deres Medbrødre Nævninger at have svoret forn. Ane Knudsdatter en fuld Kirkenævn over og derpaa bedet Gud til Hjælper, som samme Nævningers Ed i sig selv bemelder, og nu var tilstede Søren Jensen i Øst Assels og udi forn. Ane Knudsdatters egen Nærværelse fremlagde et Sognevidne, hun forgangen Paaske Mandag udi Hvidbjerg Kirke bekommet haver, udi hvilket menige Sognemænd, som tilstede var, have kundgjort, at saalænge forn. Ane Knudsdatter boede der i Sognet og havde sin værelse hos dem, da handled og skikkede hun sig først som Pige og siden som gift Kvinde ærligen og troligen vel, saa at hun maatte fri være, og at hun er født af ærlige og tro Forældre, baade af Faders og Moders, saa ingen den Dag havde eller vidste hende for nogen utilbørlig Sag at beskyldte i nogen Maade, og at hun maatte frigøre sit Skudsmaal did igen til dem, om hende ydermere Behov gjordes.

Dernæst var forn. Ane Knudsdatter tilstede og med højeste Helgens Ed og oprakte Fingre svor og benægtede sig i Trolddoms Kunst uskyldig at være, og at forn. Søren Lauritsen og hans Hustru kun sligt af Had og Avind skulde have paaført hende paa Grund af den Aarsag, at hun og hendes Mand vidnede paa Søren Lauritsen, at han hug noget Træ udi den gode Mand, Hans Dyres Skov og derfor blev tiltalt, hvortil Søren Lauritsen, som og her tilstede var, svarede at han ikke hug noget i den gode Mand Hans Dyres Skov uden to Plejlslagler, og det efterlod den gode Mand Hans Dyre ham selv, medens han fuld og fast var sin Sigtelse bestandig; forn. Ane Knudsdatter benægtede højligens sig ikke slige Ord til forn. Niels Jensen og hans Hustru at have havt, som de paa hende have vidnet, ikke heller hun udi nogen Maade skulde have bortrøvet eller begæret at rømme, som Vidnerne ombemelte og forment at forn. Søren Lauritsen og hans medfølgende Vidner om forn. Ane Knudsdatters Ord til Ane Lauritsdatter skulle havt, ikke stemmer overens, ikke heller fornævnedes Maren Lauritsdatter hende selv for Nævninger skulde have sigtet og beskyldt og mente fordi, samme Nævningers Ed ikke burde ved Magt at stande.

M. T.

Saa og efterdi Søren Lauritsen og hans Hustru deres Vidner ikke med forn. Ane Knudsdatters, Inger Jensdatters Vidne, Ord og Løfte hun til Søren Lauritsens Hustru skulde have havt aldeles stemmer sammen overens, heller samme deres Vidner de udi deres egen Sag vidner have med andre end det enlige Vidne bekræftet, forn. Søren Lauritsens Hustru ikke heller, der hun selv haver været til Ting, forn. Ane Knudsdatterer haver sigtet og beskyldt, og bemeldte Niels Jensen og hans Medfølgere og have vidnet efter Ane Knudsdatters Ord og Mundheld, som hun ikke er bestandig og højligens benægter.

Da kunde vi efter Lejlighed ikke kende samme Nævningers Ed, paa forn. Vidner funderet, saa beskaffen, at den kan komme forn. Ane Knudsdatter til nogen Forhindring, førend hende aldeles overbevises kan.

Dommere Niels Krag og Gunde Lange.
Landstingshører Peder Bertelsen.

(Kilde: Historisk Årbog for Thisted amt 1966, side 291-301).